

Nagy Zsolt: A kirendelt védő szociológus szemmel

Az alábbi cikk egy korábban megírt, megjelenés alatt álló dolgozathoz kapcsolódik, amelyben a védő büntetőeljárásban való működését, tevékenységét, szerepét elemeztük, különös tekintettel a kirendelt védő munkájára.

A dolgozatban a védő részvételét elméleti és gyakorlati szempontból is elemeztük. Nézetünk szerint az esélyegyenlőség és a „méltányos” eljárás biztosításának, az objektív igazság felderítésének és a szabadságjogok megóvásának elvei teszik nélkülözhetetlenné a védőt a büntetőeljárásban.

Mindemellett külön foglalkoztunk a kirendelt védő intézményének nélkülözhetetlenségét a büntetőügyekben, amely mint az állam „gondoskodási kötelezettsége” jelenik meg a rászorult terheltek részére. Ha a büntetőügyben a védelem kötelező, és a gyanúsított, vagy vádlott anyagi viszonyainál fogva nem képes védelmére védőt megbízni, akkor azt a bíróság, vagy büntetőeljárásban eljáró más hatóság fogja kirendelni számára. Így tesz az eljáró szerv abban az esetben is, ha bármely okból (például az ügy bonyolultsága miatt) szükségesnek látja, és a terheltnek nincs védője.

Itt kell megjegyeznünk azt, hogy bár a kirendelt ügyvéd némi hasonlóságot mutat a polgári eljárásban a költségkedvezményekkel összefüggésben szabályozott pártfogó ügyvéddel, a kettő között mégis lényeges különbség van. A polgári eljárásban a bíróság - költségmentesség esetében - kérelemre rendel ki ügyvédet, vagy ügyvédi irodát, ha az ügy körülményeire tekintettel szükséges. Ezekben az esetekben a polgári ügyben általában nem kötelező a jogi képviselő (hiszen az csak a Legfelsőbb Bíróság előtt az), míg a büntető eljárásban ha védőt rendelnek ki, a törvény erejénél fogva rendszerint kötelező annak részvétele.¹

A hivatkozott tanulmányban - kérdőíves kutatásaink alapján - részletes elemzést készítettünk a kirendelt védők tevékenységéről, összehasonlítva a meghatalmazott védő eljárásával. Megállapítottuk, hogy egyértelmű minőségi különbség van a védői jogok gyakorlása tekintetében a meghatalmazott védő és a kirendelt védő között.

---

¹ 1984-ig a polgári perben pervesztesség esetén a pártfogó ügyvéd nem követelhetett munkadíjat, vagyis minden ellenérték nélkül köteles volt dolgozni. Magyary Géza: Magyar polgári perjog Budapest 1924. Ezt változtatta meg a 3/1984 (V. 27.) IM. Rendelet, mely szerint a pártfogó ügyvéd díját az állam viseli. Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog Budapest 1998, 158. old. Ez a munkadíj tekintetében hasonló helyzetet teremtett az ügyvéd részére, mind a büntető, mind a polgári eljárásban.

A vizsgálat során világossá vált továbbá, hogy az ismertetett elveknek megfelelő esélyegyenlőséget, „méltányos” eljárást nem elsősorban a védő biztosítja, a védő eljárásban való részvételének nélkülözhetetlensége pedig a szakmabeliek körében nem egyértelmű.

Mindamellet, hogy a kirendelt védő minőségileg alacsonyabb munkát végez - amit alátámasztott az állampolgári jogok országgyűlési biztosának 1996-os jelentése a kirendelt védő tevékenységéről - részvétele azonban az ügyek összességét tekintve fontosabb, mint meghatalmazott kollegájáé. Ennek oka pedig feltehetően az ügyek bonyolultságában keresendő, hiszen azoknak az eljárásoknak, ahol kötelező a védő jelenléte, ténybeli és jogi megítélése nehezebb. Ezt tükrözik eljárási törvényünk vonatkozó részei is.

A felmerült problémákra végül megoldási lehetőségeket javasoltunk, melynek lényege, hogy komplex, többoldalú változásokra van szükség, és nem elégséges csupán, a már több fórumon is javasolt ügyvédi díj emelése, sőt ez befolyásolná a tevékenység minőségét legkevésbé.

Vizsgálatunk tárgyát képezte továbbá, hogy ki lehet kirendelt védő, és mi alapján választja ki a hatóság az éppen eljáró védőt. Ez a kérdés lassan megoldódni látszik, és megfelelő eljárás rögzült a legtöbb megyében az ügyvédi kamaráknál, és a bíróságoknál. A büntető eljárás szervei ma már csak a kamaráknál külön vezetett névjegyzékből választhatják ki a kirendelt védőt, így a szakmai színvonal is jobban biztosított.

Az előbbi témához kapcsolódóan további kérdőíves kutatásokat végeztünk a védők személyével kapcsolatban. Ebben a cikkben ezt a kutatást dolgoztuk fel, illetve ennek eredményeit mutatjuk be. A vizsgálat célja, hogy az ügyvédség társadalmi rétegén belül lehet-e valamiféle csoportok szerinti különbséget tenni a kirendelést vállaló, és nem vállaló ügyvédek között.²

Feltételezésünk az volt, hogy azok az ügyvédek, akik rendszeresen vállalnak kirendeléseket, nevük felvételét kérték a kamaráknál a kirendelési névjegyzékbe, valamiképpen olyan jellemzőkkel rendelkeznek (anyagi helyzet, pályakezdő, stb.), ami megkülönbözteti Őket a többi - névjegyzékben nem szereplő - ügyvédtől. Mindezek a vizsgált jellemzők egyben a kirendelések elvállalásának okai is lehetnek.

A reprezentativitás problémái

---

² A kirendelés elvállalása a büntető eljárási törvény szerint nem a védő választásán alapul, az kötelezettség, valójában azonban csak az ügyvédi kamaráknál vezetett névjegyzékben szereplő ügyvédek közül választják ki az eljáró védőt. A jegyzékbe pedig csak az azt kérelmező ügyvédek nevei kerülnek be. Nagy Zsolt: A kirendelt védő intézményének szociológiai elemzése mn. 1999.

Anyagi lehetőségek hiányában nem tudtunk egy, az egész országra, minden területi ügyvédi kamarára kiterjedő kérdőíves vizsgálatot végezni.

A kutatás Csongrád megyében a Csongrád Megyei Ügyvédi Kamaránál bejegyzett ügyvédekre terjedt ki. Az itt jegyzett 529 ügyvéd és ügyvédjelölt közül csupán 153 töltötte ki a kérdőíveket. Ez 27,9%-a a statisztikai értelemben vett egész sokaságnak.

Ebből következően tekintettel a reprezentatív felmérés standard hibájára némi eltérést kell a számadatokba kalkulálni. Az eltérés minimumra csökkentése érdekében megpróbáltuk a felmérést minél nagyobb részsokaságra kiterjeszteni, és a standard deviációt (szórást) pedig a számtani átlagtól (nem a mediántól, vagy a módusztól) számítani.³

Ugyanezen okból alkalmaztuk a véletlenszerű reprezentatív mintavételt, tehát nem meghatározott csoportokkal, vagy rétegekkel töltöttük ki a kérdőíveket. Egyéb reprezentatív mintavételi megoldások nem lehettek volna ennyire eredményesek, mivel a lépcsőzetes eljárás növeli a hibamutatót, a rétegzett kiválasztás pedig rendkívül költséges. Eszerint a véletlen ismétlés nélküli megfigyelés módszerét alkalmazva az átlagos standard hiba értéke 3,78.⁴

Az egyes hipotézisek ellenőrzésénél ez a szám - 3,1-től 4,1-ig terjedő zárt intervallumban - némileg eltérő értéket mutat, amit a későbbiekben külön-külön jelezni fogunk, illetve ezt a táblázatokban is feltüntettük.

A hipotézisek, melyik ügyvéd válik kirendelt védővé

A szociológiai kutatások keretében a kérdőíves felméréseket feltevéseink igazolására, illetve cáfolására végezzük. A kérdésekre adott válaszok feldolgozása alapján tudjuk megmondani, hogy a témakörben felállított elgondolások megfelelnek-e a valóságnak, és ha

³A szórást (Q) a számtani középértől számított négyzetes középértékkel számítjuk, tehát

$$Q = \sqrt{\frac{(x_1 - \bar{x})^2 + (x_2 - \bar{x})^2 + \dots + (x_n - \bar{x})^2}{n}} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n d_i^2}{n}}$$

ahol $x_1, x_2, \dots, x_n$ a sokaság egyes elemei,
 $\bar{x}$

az elemek számtani átlaga, „n” a részsokaság összege. Köves Pál - Párniczky Gábor: Általános statisztika II. Bp. 1981

⁴Ez pedig nem más, mint az alapsokaság átlagára vonatkozó szórás, melynek kiszámítása a következő:

$$Q_x = \frac{Q}{\sqrt{n}} \sqrt{1 - \frac{n}{N}}$$

ahol „Q” a szórás, „N” az egész sokaság száma, „n” a részsokaság száma. Köves Pál - Párniczky Gábor i.m.

nem, akkor ezekből milyen további következtetéseket lehet levonni. A konkrét esetben három feltevés csoportot különíthetünk el.

Elgondolásunk szerint, elsősorban azok az ügyvédek vállalnak kirendeléseket, vetetik fel magukat a kamarai névjegyzékbe, akik anyagi szempontokból vannak rászorulva.

Ugyan a kirendelési díj elég alacsony, de a nyílt, illetve egyre nyíltabbá váló, versenyszerű helyzetet teremtő ügyvédi piac miatti „ügyfélhiányból” adódó pénzügyi problémákra részben segítséget jelenthet. Nem is beszélve arról, hogy az ilyen ügyek által bővíthet az ügyvéd ügyfélköre is. Esetleg a terhelt, akinek védelmére kirendelték a védőt, meghatalmazást is adhat neki, ami nyilván nagyobb honoráriumot jelent, mint az alacsony kirendelési díj.

Mindezek közvetve, vagy közvetlenül anyagi előnyökkel kecsegtetnek. Így az ügyvédek számára a kirendelés egy alacsonyabb összegű keresetkiegészítést, és számos potenciális lehetőség együttes előnyét jelenti.

Ebből következően a nagyobb ügyvédi irodák tagjainak, akik javarészt céges ügyeket (cégek képviselete, bejegyzése, stb.) intéznek, amiből jelentősebb rendszeres bevételhez jutnak, nincs szükségük az egész napos büntetőügyekben való részvételre. Feltételezésünk szerint tehát, a vagyoni helyzetnek meghatározónak kell lennie a kirendelések elvállalására.

A pénzügyi problémákhoz szorosan kapcsolódik az a feltevés is, mely szerint az ügyvédi irodák felszereltsége, nagysága, az ott dolgozó alkalmazottak száma is összefüggésbe hozható a kirendelések elfogadásával. (A nagyobb iroda természetesen előfeltételezi az erősebb pénzügyi helyzetet.)

Elképzelésünk szerint az elsősorban polgári, illetve céges ügyekkel foglalkozó ügyvédek tartanak fent nagyobb, felszereltebb irodát, foglalkoztatnak több beosztottat. Ennek oka az, hogy ezek az ügyek igényelnek komolyabb eszköztárat. Ezekben az esetekben általában többféle, különböző jogszabályt kell együttesen alkalmazni, nagyobb számú beadványt, vagy egyéb iratot kell készíteni. Az ügyek pedig annyira munkaigényesek, hogy a számítógépes szöveges minták, egyéb eszközök (fax, fénymásoló, stb.) nagymértékben megkönnyítik azok elvégzését. A nagyszámú alkalmazott lehetővé teszi az irodán belüli specializációt.. amely a kiterjedt problémakörrel bíró esetek megoldását könnyíti meg.

Az elsősorban büntetőügyekkel foglalkozó ügyvédi irodáknak erre azért nincs szükségük, mert a büntetőeljárásban arányában jóval kevesebb iratot kell a védőnek készíteni (főleg a cégeljáráshoz viszonyítva). A specializáció sem létszükséglet, hiszen nem kell sokféle különböző jogszabályt alkalmazni. A bizonyítási eljárási cselekmények javarészt magán a

tárgyaláson, vagy egyéb kihallgatáson a bíróság, vagy a nyomozó hatóság előtt történnek, ezért főképpen a személyes megjelenés az elsődleges a védelmi stratégia kivitelezéséhez.

Ezek szerint az irodák minőségi mutatói (nagyság, felszerelés, stb.) megmutathatja, hogy büntető, vagy polgári, céges ügyekkel foglalkozó ügyvéd a tulajdonosa. A büntetőeljárásban otthonosan mozgó ügyvédek pedig általában vállalják a kirendeléseket, ha nem is maguk, de jelöltjeik számára mindenképpen.⁵

Végül, megítélésünk szerint, a kor is összefüggésben lehet a kirendelésekkel. Az idősebb (legalább 10 éves szakmai gyakorlattal rendelkező) ügyvédeknek, akiknek, a hosszú évek alatt már kialakult a megfelelő ügyfélkörük nincs szükségük az ilyen ügyek elvállalására. Számukra felesleges időpocsékolás az egész napos tárgyaláson való részvétel, amikor pusztán hírnevük alapján, megbízások vállalásával sokkal könnyebben kereshetnek pénzt.

A fiatalabb, pályakezdő ügyvédeknek sokkal inkább szükségük lehet kirendelésekre, mert ezekkel kezdik kiépíteni ügyfélkörüket. Ehhez járul még, hogy ennek a rétegnek ez némi keresetkiegészítést is jelenthet, bár magában a díj nem elegendő az iroda fenntartására sem. Következésképpen a 30-35 éves kor alatti ügyvédi rétegnek kell túlnyomó részt kirendelés alapján eljárnia a büntetőeljárásokban.

A kutatás

Állításaink alátámasztására kérdőíves felmérést végeztünk. A kérdőíveken a fent írtaknak megfelelően kérdeztünk rá az egyes feltevésekre. Természetesen ez nem minden elgondolás esetén jelentett konkrét, egyértelmű kérdéseket. Némely állítás igazolására több, minden oldalról közelítő „kérdéscsomagot” kellett összeállítani.

A felmérések kiértékelése után a problémásabb pontokat pedig interjúk alapján további vizsgálatoknak vetettük alá, hogy megfelelően módosítani tudjuk hipotéziseinket.

Az anyagi helyzetről való információkhoz a tudakozódás a lakóhelyre, annak minőségére, nagyságára, tulajdoni viszonyaira, az egy háztartásban élők számára irányult. További kiegészítő jellegű felméréseket végeztünk a vizsgált személyek utazási, üdülési szokásaira, személygépkocsi, egyéb ingatlanok (üdülő, hétvégi ház, stb.) tulajdonjogára.

Az iroda nagyságára, felszereltségére is különböző, több oldalú megközelítésre volt szükség. Ezek a kérdések az irodában található elektronikus és egyéb informatikai eszközökre,

---

⁵ Egy 1998-ban végzett kérdőíves kutatás során világossá vált, hogy a kirendelések szakmai szempontból gyakorlást jelentenek, elősegítik a szakmai fejlődést, ezért nagyon sok ügyvédjelölt jár el az ilyen ügyekben a helyi bíróságok előtt. Nagy Zsolt i. m.

azok számára, az ott dolgozó alkalmazottakra, azok képzettségére, illetve az ügyvédi iroda tulajdonjogára vonatkozó információkat tárták fel.

A legegyszerűbben a korról tudtunk adatokat szerezni, hiszen a név nélkül kitöltendő kérdőíveken erre a legkönnyebb egyértelműen rákérdezni.

További kisegítő céllal tudakozódtunk az ügyek jellegéről is (polgári, büntető, céges, közigazgatás, vegyes, stb.), amelyekre az ügyvédek esetlegesen specializálódtak, illetve ezek egymáshoz viszonyított arányáról.⁶

Hogyan módosították az eredmények feltételezéseinket?

Az első hipotézis vizsgálatára két kategóriát állítottunk fel. Az elsőbe a kirendelést vállaló, a másodikba értelemszerűen a kirendelést nem vállaló ügyvédek kerültek. Mindkét kategóriát tovább bontottuk jó anyagi helyzetű, vagyonosabb rétegre, és kevésbé vagyonos személyi körre. Majd mindezek aránypárjait is kiszámítottuk, amely így megmutatja feltételezéseink helyességét, vagy helytelenségét.⁷

A kirendelést vállaló ilyen ügyekben rendszeresen eljáró ügyvédek 55%-a tartozik a jó anyagi helyzetűek kategóriájába, míg a maradék 45% kevésbé jó anyagi helyzettel rendelkezik.⁸

Kirendelt védőként büntetőügyekben el nem járó ügyvédek 43%-a tartozik a vagyonos csoportba, és ennek megfelelően 57%-uk a kevésbé vagyonosba. Természetesen a reprezentativitás standard hibáját számításba vettük, melynek értéke jelen esetben 4,09.

A fenti adatokból tehát egyértelműen az következik, hogy ebben az esetben feltevéseinket az eredmények nem igazolták. Az adatok nem azt mutatták, hogy a jó anyagi helyzetben lévők nem foglalkoznak kirendelésekkel. Sőt az ilyen ügyeket vállalók nagyobb része kifejezetten vagyonosnak mondható.

A kirendelt védőként el nem járó ügyvédek nagyobb része rendelkezik kevésbé jó anyagi helyzettel. Tehát nem lehet éles különbséget tenni a két kategória vagyoni körülményei között, vagyis - másképpen fogalmazva - nincs, vagy meglehetősen csekély az összefüggés a vagyon, a kereset és a kirendelések között.

---

⁶ Az egyes kérdésekre adott válaszokat külön-külön és együttesen is vizsgálva, egymással összehasonlítva kerültek a megkérdezett ügyvédek egyik, vagy másik kategóriába.

⁷ Az anyagi helyzet az előző fejezetben írtaknak megfelelően több - kérdéssel megvilágított - körülmény összetevője. Ha a kategória nem volt egyértelműen eldönthető, százalékos arányokkal döntöttük el, hogy egyik, vagy másik kategóriába tartozik az adott személy. Ez a módszer a későbbiekben is irányadó volt a kategóriákba való elhelyezéssel. Lsd.: Iroda felszereltségének vizsgálata.

⁸ Az itt szereplő értéke kerekített adatok, az eltérés +/- 0,5%.

A második feltételezés igazolására az előbb ismertetett kategóriarendszert használtuk. A kirendeléseket vállaló és nem vállaló ügyvédek tovább osztottuk jól felszerelt, több alkalmazottat foglalkoztató és alkalmazottakkal nem dolgoztató (illetve maximum egy alkalmazott, ügyvédjelölt munkáltatója) és kevésbé felszerelt irodával rendelkezőkre.

Az első csoportba tartozóak (kirendeléseket rendszeresen vállalók) 47%-a nem rendelkezik jól felszerelt irodával, míg 53%-uk igen.

A második kategóriába tartozó személyek (kirendeléseket nem vállalók) 67%-a birtokol jól felszerelt, több alkalmazottat foglalkoztató irodát és csupán 33%-uk nem.

Ez az eredmény feltevéseinket csak részben igazolta. Az mindenképpen egyértelmű, hogy a kirendelt védőként el nem járó ügyvédek (elsősorban polgári joggal, társasági joggal foglalkozók) inkább jól felszerelt irodával rendelkeznek, mint a büntetőügyekben járatos kollegáik. (Ezt bizonyítja az előbbi számok közül az első csoport második adata: 53%, illetve a második csoport első adata: 67% közötti differencia: 14.) Ezzel szemben a kirendelt védő szerepét rendszeresen vállaló ügyvédeknek is valamivel több, mint a fele jól felszerelt, kifejezetten nagy iroda tulajdonosa.

A harmadik feltevés ellenőrzésére a legegyszerűbb módszert alkalmaztuk. A kérdőíveket kitöltő ügyvédek életkorát mind a kirendelést vállaló, mind a nem vállaló kategóriában átlagoltuk.

Az átlagéletkor az első csoportban 40,6 év lett, a második esetben 33,6 év. Az életkorok számításánál figyelembe vett reprezentativitás standard hibája 3,18. Ez azt mutatja, hogy a két részsokaság átlagéletkora között nincs számottevő különbség (mintegy 7 év), ráadásul a kirendelést vállaló ügyvédek átlagéletkora a magasabb.

A megfigyelt részsokaságban mindkét csoportban a leggyakrabban előforduló elem (módusz) a 31 év. Ez is azt támasztja alá, hogy nincs az életkorban jelentős különbség a két rész között.

Egészen más eredményt kaptunk, ha korcsoportokra bontottuk a megfigyelt sokaságot. Három korcsoportot alakítottunk ki mind a kirendelést vállalók, mind a kirendelést nem vállalók között. Az első csoportba a 30 év alattiak, a másodikba a 30 és 50 év közöttiek, a harmadikba az 50 év felettiek tartoztak. Az így kiszámított intenzitási viszonyszámok adják meg, hogy egy-egy korcsoportban milyen arányban vállalnak kirendeléseket.

A kirendelt ügyekben rendszeresen eljáró ügyvédek kategóriájában a kirendelések elvállalásának aránya az első korcsoportban a legintenzívebb: 44%, a második csoportban volt a legkevésbé intenzív: 22%, a harmadikban ismét emelkedett az érték: 34%.

Ugyanez az arány a kirendelt védő szerepét nem vállaló ügyvédeknel fordítva alakult. Az első csoportban az intenzitás (negatív intenzitás) 20%, a másodikban 60%, a harmadikban ismét 20% körüli értéket mutatott.⁹

Tehát leggyakrabban valóban a fiatalabb ügyvédek a kirendelt védők, de majdnem ilyen gyakori az idősebb korosztály részvétele is ezekben az ügyekben. Legkevesebb kirendelést a középkorosztály vállal, és ebbe a korcsoportba tartoznak azok is, akik főképpen a szakma más területével (polgári, céges ügyek) foglalkoznak.¹⁰

Az eredményeknek megfelelően részben át kell értékelnünk elgondolásainkat, illetve meg azokat változtatnunk.

Az a feltevést, hogy kizárólag, vagy nagyobb részben az anyagilag rászorult ügyvédek vetetik fel magukat a kamarai kirendelési névjegyzékbe a kutatás megcáfolta.

Bár ez nem jelenti azt, hogy a rászorult rétegek nem vennének részt a kirendelt védői tevékenységben. Az anyagi szempontból kedvezőtlenebb helyzetben lévők a közvetett, vagy közvetlen előnyöket remélve természetes, hogy elvállalják a kirendeléseket.

Ettől függetlenül a kutatási eredmények alapján valószínűsíthető, hogy az egyébként jobb anyagi helyzetben lévő ügyvédek továbbra is azért vállalják az ilyen ügyekben való részvételt, mert ez számukra - hacsak közvetett módon is - ugyanolyan anyagi előnyökkel járhat. Ügyfélkörük bővítése, nevük ismertebbé tétele ezúton is lehetséges.¹¹

Mellékesen az ügyvédek jelöltjeik számára is szoktak kirendeléseket vállalni, ilyenkor bizonyos tárgyalásokon, vagy az egész eljárás alatt a jelölt helyettesi minőségben jár el. Ez hasznos abból a szempontból, hogy a jelölt fizetését a kirendelési díj részben fedezi, másrészt hasznos a szakmai képzés, fejlődés szempontjából is. Az pedig köztudott, hogy a jogi szakvizsgára a szükséges gyakorlatot biztosítani kell a jelöltek számára. Azoknak a büntetőügyeknek, amelyekben a törvény szerint kötelező az ügyvéd részvétele, általában a jogi illetve ténybeli megítélésük bonyolultabb, mint amelyekben nem kötelező a védő. Tehát ezek az eljárások a jelölteknek, de még a pályakezdő, gyakorló ügyvédeknek is nagyobb szakmai kihívást, tapasztalatot jelentenek.¹²

⁹ Az intenzitás tökéletesebb áttekinthetőségére lsd.: 4. Ábra.

¹⁰ A kérdőíveken kiegészítő kérdésekkel felmértük, hogy milyen ügyekkel foglalkoznak a különböző kategóriákba tartozó ügyvédek. Ennek eredményeképpen tettük a fenti megállapításokat, melyeket az intenzitási viszonyszámok is kifejeznek.

¹¹ Az 1998-as kérdőíves kutatás szerint az ügyvédek a kirendeléséknél a szakmai gyakorlati szempontokat fontosabbnak tartják, mint a díjból származó keresetet. Nagy Zsolt i. m.

¹² Az érintett ügyvédekkel a kérdéses időszakban készített interjúk alapján jutottunk ezekre a megállapításokra.

Mindezen okok - közvetett anyagi előny, szakmai tapasztalat, jelöltek gyakorlatának biztosítása - együttesen vezetnek arra, hogy a kedvezőbb anyagi helyzetben lévő ügyvédek is közel azonos arányban vállalják a kirendelt védő szerepét.

Ezekkel összhangban elgondolásaink részbeni módosításaira van szükség az iroda nagyságával, felszereltségével, alkalmazottak, jelöltek számával kapcsolatos felmérés eredményének figyelembevétele miatt.

Az a feltevés helytállónak látszik, hogy a polgári, illetve cégügyekkel dolgozó ügyvédek általában nagyobb, jól felszerelt irodával rendelkeznek. Mindezt alátámasztja, az hogy a kirendeléseket nem vállaló ügyvédek több, mint 2/3-a ebbe a kategóriába tartozik.

Az az elgondolás viszont már korántsem tűnik helyesnek, hogy a kirendelt védőként rendszeresen eljáró ügyvédek nem rendelkeznek ilyen irodákkal. Az tény, hogy kisebb számban tulajdonosai nagy, jól felszerelt irodáknak, mint polgári ügyekkel foglalkozó kollegáik. Mégis az ebbe a csoportba tartozó megkérdezett ügyvédek több, mint a fele nagyobb ügyvédi irodát birtokol.

Ennek oka egyrészt az lehet, hogy ezek az ügyvédek - bár elsősorban büntetőperekre specializálódtak - vállalnak más jogágba tartozó ügyeket is. Nyilván, ha kiterjedtebb az az ügykör, amivel foglalkoznak, ez az irodánál dolgozó személyek specializációját is maga után vonja, illetve komolyabb felszerelést igényel.

Másrészt a hipotézisek felállításánál figyelmen kívül hagytuk azt a tény, hogy az idő előrehaladtával a társadalmi viszonyok is egyre bonyolultabbá, komplexebbé válnak, illetve váltak. Napjainkban egy-egy büntetőügy is rendkívül kiterjedt lehet, a bűncselekmények szövevényes hálózatának felderítéséhez más jogágakba tartozó szabályok ismerete is szükséges. Következésképpen már nem elég a büntetőpereken az anyagi, illetve eljárásjog ismerete, hanem más, az adott ügghöz kapcsolódó joganyagokat is ismerni kell. Ezt a tendenciát támasztja alá a különböző posztgraduális, jogi egyetem elvégzése, szakvizsga letétele utáni speciális képzések megjelenése is (gazdasági büntetőjogász, stb.).

Az ilyen kiterjedt problémák feldolgozásához, a védelemre való felkészüléshez megfelelő infrastruktúrára van szükség. Ezt a munkát természetesen kirendelt védőként sem szabad elhanyagolni, hiszen ezekben az ügyekben való eljárás a későbbiekben a már ismertetett előnyökkel járhat.

Az kirendelés vállalásával kapcsolatosan az ügyvédek koráról való tájékozódás ugyan nagyrészt igazolta elgondolásunkat, az részben mégis módosításra szorul.

Nem egyértelműen csak a fiatalabb korosztály vállalja a kirendelt védő szerepét, hanem az idősebb is részt vesz ebben. (Az életkor átlaga nem igazolta, hogy kizárólag a pályakezdők járnak el kirendelt védőként, mert ez a szám eleve a középkorosztályt adta meg.)¹³

A korcsoportok szerint számított intenzitási viszonyszám már egészen más eredményeket adott. Az adatok alapján igazolt a fiatalabb ügyvédek kirendelése, ami azt mutatja, hogy ez a jogintézmény továbbra is lényeges szerepet játszik az irodák „építésében”, az ügyfélkör megszerzésében. Természetesen a kirendelési díj - a régebbi időkkel ellentétben - ma már távolról sem elegendő a megélhetéshez, de közvetett módon, hosszú távon biztosíthatja a megfelelőbb jövedelmet.

De mi lehet az oka az idősebb korosztály kirendelésének? A kérdés fordított feltevése könnyebben elvezet a megoldáshoz. Tehát, miért a középkorosztály kapja a legkevesebb kirendelést?

Ennek történeti okai vannak, melyek szorosan kötődnek az 1988-90-es változásokhoz. A társasági törvény és más gazdasággal kapcsolatos jogszabályok hatályba lépésével, illetve az azt követő gazdasági ügyek (ezzel járó egyéb polgári eljárások) számának ugrásszerű növekedésével vannak összefüggésben. Az ekkor a változásokhoz legjobban alkalmazkodni képes, vagy azokkal együtt haladó ügyvédek „szerezték meg” az ilyen, egyébként rendkívül jól jövedelmező ügyeket és ügyfeleket. A legjobban alkalmazkodók természetesen az akkor pályakezdő kategóriába tartozó, vagy annál valamivel idősebb korosztály volt. Pont azok, akik most a 30-50 éves korcsoport tagjai.

Ezzel szemben a már akkor idősebbek közé sorolható, vagy a középkorú kategória felső határához közelítő korosztály kevésbé tudták a gyors változásokat követni. Ezek az ügyvédek ma már mindenképpen az 50 év feletti csoportba tartoznak.

Akik akkor építették ki ügyfélkörüket, nem vállalják a büntetőügyeket. Elsősorban azért, mert nem is igen szereztek benne gyakorlatot, másodsorban, mert nem olyan jól jövedelmező, mint a már meglévő ügyeik.

Tehát az eredeti kérdésünkre a következő választ adhatjuk. Az 50 év feletti csoportba tartozók egyrészt más jövedelemszerző források hiánya miatt vállalják a kirendeléseket. Másrészt korábban is ezek segítségével szerezték - természetesen csak részben - anyagi javaikat, így mivel a változásokat kisebb mértékben tudták követni, továbbra is maradtak a hagyományosnak tekinthető jövedelemszerzési módozatoknál.

---

¹³ Az érintettekkel készített interjúk, és a korábbi kérdőíves vizsgálat alapján kimutattuk, hogy az 1950-es, 1960-as években szinte kizárólag pályakezdők jártak el kirendelt védőként. Ugyanis a kirendelésekből el lehetett kezdeni irodájuk „kiépítését”. Nagy Zsolt i. m.

Feltételezéseinket, a kérdőíves kutatások eredményeit, illetve az interjúkat figyelembe véve összefoglalásul az alábbi következtetést vontuk le. Kirendelt védőként elsősorban a pályakezdő, fiatalabb korosztályba, másodsorban az idősebb korcsoportba tartozó ügyvédek járnak el. Az előbbi kategória ügyfélkörük, illetve további szakmai gyakorlat szerzése érdekében, utóbbi csoport tagjai praktizálási gyakorlatának folytatásaként, illetve más jövedelemszerzési lehetőségek hiányában teszik ezt. A középkorú ügyvédek jóval kisebb számban vállalnak kirendeléseket, mert elsősorban ez a korosztály más ügyekre specializálódott praktizálásuk folyamán, főleg a rendszerváltás idején bekövetkezett változások miatt.

Az anyagi helyzet pedig abban az értelemben, hogy közvetlen jövedelemszerzési lehetőségként számba lehetne venni, nem befolyásolja a kirendelések elvállalását. A kevésbé jó anyagi viszonyokkal rendelkező, és a kifejezetten vagyonos ügyvédek is a közvetett előnyökért járnak el kirendelt védőként, így mindkét kategóriának egyformán érdeke az ilyen ügyekben való részvétel. (Egyébként a vizsgálatnak ez a megállapítása egyértelműen rámutat a kirendelési díj szinte nevetségesen alacsony voltára is.)

Az ügyvédi iroda nagysága pedig nem lehet ennek a kérdésnek mutatója, de még arra vonatkozó következtetéseket sem lehet minden esetben helyesen levonni belőle, hogy az adott ügyvéd főképpen büntető, vagy polgári, céges ügyekkel foglalkozik-e.

A büntetőeljárásban sem a bíróságnak, melynek elsődleges feladata az objektív igazság felderítése, sem a terheltnek nem közömbös, hogy ki a védője, adott esetben kit rendelnek ki számára védőként. A kirendelt védő személyét a tanulmányban felsorolt problémák meghatározzák. Tehát mindezek a körülmények közvetve kihatnak a védelem stratégiájára is. Kissé aggályosnak tűnik, hogy nagy számban pályakezdők járnak el az egyébként is bonyolult ténybeli és jogi megítélésű ügyekben, bár az is igaz, hogy a jogi praktikum elsajátítása személyes gyakorlati tapasztalatok nélkül nem lehetséges. Az viszont mindenképpen előnyös, hogy kortól, de még a vagyoni körülményektől is jórészt függetlenül jól felszerelt irodával rendelkező ügyvédek kapják a kirendelések jelentős részét. Ez pedig egyértelműen a terhelték előnyére, illetve az esélyegyenlőség biztosítására szolgál. Remélhetőleg a társadalom, illetve az ügyvédi piac fejlődése következtében tovább javul a büntetőügyekkel foglalkozó jogászok helyzete, így kirendelt védőként is fokozatosan egyre felkészültebb, nagyobb tapasztalatú, felszereltebb irodával rendelkező ügyvédek járhatnak el.

Melléklet

1. sz. ábra

A megkérdezett ügyvédek százalékos csoportosítása vagyoni helyzet szerint:

	Kirendelést vállaló ügyvédek	Kirendelést nem vállaló ügyvédek
Vagyonos	55%	43%
Kevésbé vagyonos	45%	57%
Összesen	100%	100%

2. sz. ábra

A megkérdezett ügyvédek csoportosítása az iroda nagysága szerint:

	Kirendelést vállaló ügyvédek	Kirendelést nem vállaló ügyvédek
Jó felszerelt irodával rendelkező	53%	67%
Kevésbé felszerelt irodával rendelkező	47%	33%
Összesen	100%	100%

3. sz. ábra

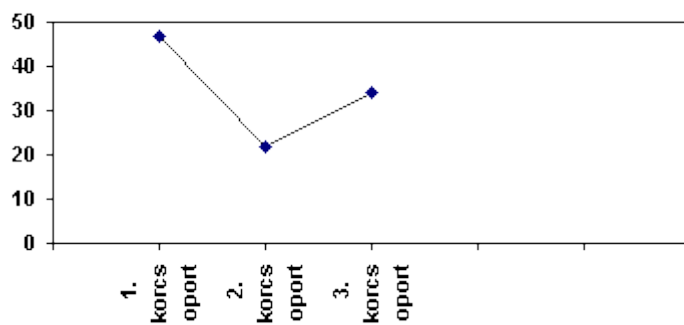
A megkérdezett ügyvédek csoportosítása kor szerint:

	Kirendelést vállaló ügyvédek	Kirendelést nem vállaló ügyvédek
30 év alattiak	44%	20%
30 és 50 év közöttiek	22%	60%
50 év felettiak	34%	20%
Összesen	100%	100%

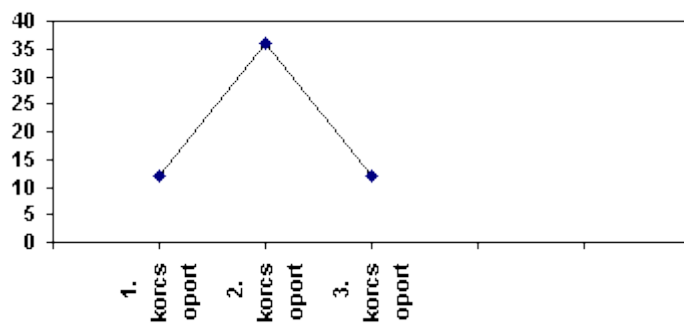
4. ábra

Korcsoportok szerinti megoszlás ábrázolása diagrammon:

I. Kirendelést vállaló ügyvédek:

II. Kirendelést nem vállaló ügyvédek:

Irodalomjegyzék

1. Andreas Jager: Notwendige Verteidigung im Bussgeldverfahrend. 1994 Strassburg
2. Badó Attila: Társadalomtudósok a bíróságon. Jogtudományi Közlöny, 1994 január
3. Badó Attila - Loss Sándor - H. Szilágyi István - Zombor Ferenc: Bevezetés a jogszociológiába 1997, Miskolc
4. Bolgár György - Kárpáti László - Traytler Endre: a bűnügyi védő munkája. Budapest 1965
5. Gyöngyi Gyula: A védelem érvényesülése a gyakorlatban. Jogtudományi Közlöny 1975 október
6. Hans Heiner Kühne: Strafprozesslehre. 1982 Kehl am Rhein, Strassburg, Engel
7. Hartman-Hilter Jost: Notwendige Verteidigung und Pflichtverteidigung im Jugendstrafverfahren. 1989 Köln
8. Karl Binding: Strafrechtliche und Strafprozessuale Abhandlungen. München, Leipzig. 1915
9. Király Tibor: A védelem és a védő a büntetőügyekben. Budapest 1962
10. Köves Pál - Párniczky Gábor: Általános statisztika II. Budapest 1981
11. Manfred Hahn: Die notwendige Verteidigung im Strafprozess. 1975 Köln
12. Meszéna György - Ziermann Margit: Valószínűségelmélet és matematikai statisztika. Budapest, 1981
13. Móra Mihály - Kocsis Mihály: A magyar büntető eljárási jog. Budapest 1961
14. Norbert Vogelsang: Die notwendige Verteidigung im deutschen und österreichischen Strafprozessrecht. 1992 Magdeburg
15. Pokol Béla: A jog szerkezete 1991, Budapest
16. Schneider Bernd: Notwendige Verteidigung und Stellung des Pflichtverteidigers im Strafverfahren. 1979 München
17. Varga Endre: A hivatásos ügyvédi osztály kialakulása. Budapest 1937
18. Az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosának jelentése a kirendelt védővel rendelkező fogvatartott személyek védelméhez való jogának érvényesülése a büntetőeljárás nyomozati szakában 1996
19. Az Országos Ügyvédi Kamara 1992. December 14-én tartott teljes ülésének határozata „Az ügyvédi hivatás magatartási szabályairól”. 1992

20. 1973. évi I. tv. a büntetőeljárásról

21. 1/1974. (II. 15.) IM rendelet a büntetőeljárás során kirendelt védő díjáról és költségeiről

22. Strafprozessordnung, erläutert von Dr. Theodor Kleinknecht Prof. Uni. Erlangen-Nürnberg, fortgeführt von Karlheinz Meyer vorsitzender Richter am Kammergericht.
1985 München